

УДК 738.3:94(4)''1945...''(438.26)

Хижинський В. В.,
Луцький національний технічний університет

ВРОЦЛАВСЬКА КЕРАМІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ. ТВОРЧІСТЬ ПРОВІДНИХ ХУДОЖНИКІВ - КЕРАМІСТІВ.

У другій половині ХХ ст. на формування мистецького середовища Польщі мала великий вплив творчість художників-керамістів. Провідним центром польської професійної кераміки залишається Вроцлав, де уже понад 60 років існує Академія мистецтв з відділенням художньої кераміки та скла, а її випускники з великим успіхом представляють свої твори як у Польщі так і за її межами.

Ключові слова: *декоративна кераміка, вроцлавська школа кераміки, 1950-1990-і роки.*

Постановка проблеми. В другій половині ХХ ст. польське мистецтво зазнає значних перемін, які мають велике значення для подальших шляхів його розвитку. Найбільш яскраві процеси творчих пошуків та експериментів стосуються декоративно-ужиткового мистецтва, а зокрема художнього текстилю і кераміки. Провідним центром художньої кераміки Польщі є Вроцлав, де уже більше як 60 років існує унікальне середовище художньої кераміки, що набуло свого розвитку завдяки давнім ремісничо-промисловим традиціям Дольного Шльонська та Вроцлавській академії мистецтв. Творчі здобутки вроцлавських керамістів у створенні оригінальних творів для серійного виробництва, керамічних композицій для архітектурно-просторового середовища а також унікальних робіт станкового характеру, дозволяють з впевненістю говорити про своєрідну вроцлавську школу художньої кераміки. У статті розглядається творчість провідних художників-керамістів другої половини ХХ століття, їх мистецькі здобутки у Польщі та за її межами.

Аналіз публікацій. Процеси, що відбувалися в польському мистецтві другої половини ХХ ст. та роль у них декоративно-прикладних напрямків, стають предметом дослідження сучасних учених мистецтвознавців. До цієї теми зверталися такі польські мистецтвознавці, як: Марія Сташевська (Maria Starzewska. *Polska ceramika artystyczna pierwszej połowy XX wieku.* - Wrocław: Wydawnictwo muzeum śląskiego, 1952. -280 с., іл.); Павел Банась (Paweł Banoś. *Współczesne polskie szkło i ceramka.* - Warszawa: ARKADA, 1990. -207 с., іл.); Ірена Хумль (Irena Huml. *Sztuka przedmiotu – przedmiot sztuki.* -Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. 2003. -203 с., іл.; Irena Huml. *Nowa*

Bolesławiecka tradycja. - Warszawa 2004. -57с., іл.); Барбара Банась (Barbara Banoś. Proba Ognia. Wroclawskie szklo i cer.amica.// Sztuka i srodowisko artystyczne we Wroclawiu 1946-2006. – Wrocław: ASP, 2006. -235 с., іл.); Марія Єжевська (Maria Jezewska. Sztuka tworzywa.//Format. - Wrocław: ASP, 1999.)

Мета роботи – комплексне дослідження історичних етапів розвитку, основних засад формування творчої особистості на кафедрі художньої кераміки Вроцлавської академії мистецтв, а також творчих здобутків кращих представників цієї школи з подальшим порівнянням з процесами, що відбувалися у Львівській академії мистецтв та творчістю провідних українських художників-керамістів.

Результати дослідження. «Найбільш істотною та найнеобхіднішою умовою краси твору мистецтва є життя, що проявлене через матеріал, з якого цей твір мистецтва виконаний» - писав Генрі Ван де Вельде в 1907 році. Цей погляд, висловлений художником, виник з естетичної системи що народилася на зламі XIX і XX століть. Матеріал, що того часу відігравав другорядну роль і служив лише засобом для передачі нематеріальної ідеї, стає самодостатнім . Значення, що почали надавати матеріалу з якого виготовлено твір мистецтва, виникло із захоплення художниками природою та натуральними матеріалами. Одним з цих природних матеріалів, як відомо, є глина, що має багато гарних для роботи якостей, але і водночас вимагає від художника – кераміста великих знань та досконалого володіння технологією виготовлення кераміки. Це добре розуміли перші педагоги Вроцлавської академії мистецтв Юлія Котарбінська та Рудольф Крживец, які з самого початку заснування кафедри кераміки, запровадили там культ доброго ремесла, розвиток технологічних експериментів та повагу до матеріалу.

В 50-х роках XX століття кераміка стала найвизначнішим досягненням мистецтва Вроцлава, визначала специфіку мистецького середовища та престиж академії. Юлія Котарбінська та Рудольф Крживец з ентузіазмом продовжували розпочаті ще перед другою світовою війною технологічні експерименти з керамічними масами та поливами, опрацьовуючи багато нових рецептур. Котарбінська передовсім проектувала посудиноподібні форми класичних пропорцій, точені на гончарським колі і покриті різнокольоровими поливами. Найбільш відома її полива бірюзового кольору з ефектом кракле, а за набір червоних пляшечок в 1965 році отримала срібну медаль на міжнародній виставці у Вашингтоні. Крживец займався дослідженнями технік розпису античної кераміки. В результаті експериментів з'явилась серія праць з античними мотивами та технологічними прийомами давньогрецької кераміки, за яку художник отримав золоту медаль на міжнародній виставці в Празі в 1962 році.

Треба зауважити, що до пражської виставки польська кераміка розвивалася в деякій ізоляції від світового мистецтва. Фактично перший виступ на міжнародному форумі став великим успіхом вроцлавських керамістів. Крім Рудольфа Крживца золоті медалі отримали Руфін Комінек, Галина Олех та Мечислав Жданович, а срібну – Кристина Цибінська. Виставка стала поштовхом до нових творчих пошуків та підтвердженням правильності шляху, обраного вроцлавськими керамістами.

Зростаюча тенденція до стирання границь між видами мистецтва відкрила перед керамікою нові горизонти. Кераміка звільняється від виконання виключно ужиткової функції і починає розвиватися і видозмінюватися разом з усім сучасним мистецтвом. Традиційні форми посуду уступили місце художній кераміці виставкового характеру з скульптурно-живописними прийомами. Вже в другій половині 50-х років Мечислав Жданович зробив перші спроби відійти від традиційних способів формування кераміки. В абстрактних скульптурах, інспірованих світом природи, поєднував кераміку з каменем, металом або деревом. Його кольорові рельєфи та керамічні форми, покриті зробленою ним поливою «місячна», що нагадує застиглу вулканічну лаву, є дуже близькими до структурного малярства.

В 60-х роках у вроцлавській кераміці з'являється багато робіт, спроектованих для оздоблення інтер'єру або призначених для експозиції у відкритому природному середовищі. Вперше такі роботи почала робити Кристина Цибінська. Її «форми садові», виконані з шамоту, завдяки м'яко модельованим формам і вишуканій колористиці полив, дуже органічно вписуються в оточуючий їх пейзаж. Художниця також є авторкою різноманітних композицій декоративно-ужиткового характеру, що складаються з високих, витончених за формою, бутлів, легко розхилених вазонів, кулястих чарок та мисок. Авторка тяжіє до простих гармонійних форм з вишуканою красою фактурних шамотних або делікатних полив'яних поверхонь. Кристина Цибінська заслужено вважається майстром декоративних полив. В її роботах можемо побачити поливи кракле, збірчасті, кристалічні та відновні поливи різних кольорів.

Характерне для вроцлавської школи звернення до посудиноподібних форм, як праоснови кераміки, можемо побачити і в творчості Ірени Ліпської-Зворської. Її композиції складаються з декоративних форм, різних за формою та пропорціями, але гармонійно поєднаними в одне ціле. Художниця є дуже різносторонньою в своїх творчих пошуках, але завжди звертається в своїх роботах до природи, що яскраво відображається у назвах: цикли об'ємно-просторових робіт «Метелики», «Птахи», рельєфи «Заоране поле», «Гори», просторова пластика «Льодяні гори» тощо. Але художниця не просто копіює

природні форми, вони швидше є для неї джерелом роздумів та поетично-казкових трансформацій.

До грона перших випускників та багаторічних педагогів Вроцлавської академії мистецтв належать Галина Олех та Руфін Комінек. Галина Олех працювала з великими шамотними посудиноподібними формами, свідомо архаїзованими, підкреслено фактурними та декорованими інтенсивними за кольорами поливами. В її працях завжди присутній великий динамізм і неперевершене враження руху. Руфін Комінек, завдяки багаторічним експериментам, досягнув великих успіхів у виготовленні авторських декоративних полив. Надзвичайно гарні його відновні поливи темно-фіолетового кольору з сріблястими відтінками, а також ефектні і технологічно складні кристалічні глазури.

В середині 60-х років у Вроцлаві дебютувала група яскраво індивідуальних художників-керамістів – Владислав Гарнік, Анна Маліцька-Заморська, Ева Мехль, Станіслав Шиба, Пьотр Вечорек та Броніслав Волянин. Блискавично розпочали кар'єру Ева Мехль і Пьотр Вечорек, які у 1965 році отримали головні нагороди найпрестижніших конкурсів кераміки в Перуджі та Фаенці. Пьотр Вечорек показав пласти-мініатюри поетичний настрій в яких було досягнуто за рахунок грубих нашарувань різноколірних полив та обрамлення старими рамами або прикріплення до знищених дошок. Ева Мехль дебютувала стилізованими, експресивно виконаними з шамоту, в який було домішано стружки різних металів, жіночі фігури.

Зацікавлення людською фігурою можна побачити також в роботах Ірени Халько, Анни Маліцької-Заморської та Броніслава Волянина. Кожний з цих художників знаходив джерела натхнення в різних традиційних культурах, які трансформував у свій власний оригінальний спосіб. Так в стилізованих ажурних фігурах Халько можна прочитати аналогії з слов'янськими божествами, плоскі фігури Волянина нагадують канони примітивного мистецтва, а в роботах Маліцької-Заморської простежується вплив народного мистецтва та мистецтва Сходу.

В розвитку кераміки 70-х років дістають продовження процеси, розпочаті в попередні періоди. Художники-керамісти середньої генерації розвивають власні мистецькі концепції. До художників, що найбільшу увагу надають технологічним пошукам належить Станіслав Шиба, що досягнув надзвичайно цікавих результатів в матових та кристалічних поливах. Тому його підкреслено прості, геометричні форми вражають вмілим застосуванням різноманітних полив. Оригінальні просторові композиції Анни Маліцької-Заморської складаються з багатьох, переважно білих, елементів, підвішених в просторі на дерев'яних або металевих основах. Деякі її праці складаються з кольорових

відливки частин людського тіла (кисті руки, губ), що є зверненням авторки до мистецтва поп-арту.

Роботи Владислава Гарніка є дуже різноплановими за технікою виконання і стилістикою, але завжди художник підкреслює властивості та красу керамічних матеріалів з якими працює. В його доробку є і фігуративна пластика з фактурного шамоту, і витончено-ажурні геометричні композиції з порцелянових модулів. Часто автор експериментує з кольором.

Надзвичайно цікавими та неординарними є творчі пошуки Гражини Дерінг, що одна з перших почала робити великі інсталяції з керамічних елементів, поєднуючи їх зі склом. Це, як правило, порцелянові кульки різних розмірів, прикріплені до листів скла. Авторку цікавить взаємодія модульних елементів в композиціях, математичний порядок в яких набуває подекуди навіть драматичного звучання, коли там з'являються якісь додаткові, здавалося б навіть, випадкові, елементи. Гражина Дерінг є авторкою багато чисельних перформансів, в яких часто використовує ефекти живого вогню.

Наприкінці 70-х років активність вроцлавського середовища керамістів вилилося в організацію пленерів та симпозіумів, що на початку мали статус загально польський, а пізніше перетворилися на потужні міжнародні акції. В 1976 році з'явилася творча група «Не тільки ми», яка об'єднувала виключно художників-керамістів з ціллю утримувати циклічність пленерів, що відбувалися на порцелянових фабриках у місті Вальбржих.

У 80-х роках вроцлавська кераміка починає тяготіти до пластики виставочного характеру, камерних вирафінованих творів з елементами графіки та станкового живопису. В творах багатьох художників надалі присутне захоплення природними мотивами. Мініатюрні рельєфи з відтисками листя Анни Шеферської, кольорові трави і квіти, поміщені в скляні ємності, Єви Грановської, або просторові композиції з листя, відлиті з кольорових мас, Здіслава Шишки. В цей період проявили себе такі вроцлавські керамісти, як Пауліна Покорни-Земба, Катаржина Кочинська-Келан, Мирослав Коцінський, Габріель Паловський, Пршемислав Ласак, Гражина Плотіца. Цікаві пошуки, пов'язані з відтворенням архітектурних фрагментів, присутні у композиціях Габрієля Паловського та Мирослава Коцінського. Гражина Плотіца в своїй творчості інспірується темою посудини як першооснови кераміки. Художниця досліджує взаємодію між об'ємами та площинами, прагне створити ілюзію шляхом деформації та взаємопроникнення форм. Її посудини-скульптури, що вражають прецизією виконання, є надзвичайно фантазійними і подекуди навіть сюрреалістичними.

В образах кераміки 90-х років проявляються особистості художників, вразливих на загрози, що несе в собі кінець ХХ століття. Складні процеси, що

відбуваються в мистецтві - експансія масової культури та кітч, швидкоплинність моди та нетривалість мистецьких об'єктів, деградація мистецького середовища – то тільки деякі ознаки сучасності. Художники за допомогою знаків і символів, що зберігаємо в нашій пам'яті, звертаються до коріння європейської культури. Роботи Агати Зворської-Сторі, Кшиштофа Розпондка, Петра Коломанського знаходяться на пограниччі кераміки, скульптури та малярства, поєднуючи в собі виражальні засоби цих видів мистецтва. Художники звертають однакову увагу як на форму предмету, так і на його декорування. Дуже часто це твори абстрактного характеру, дещо таємничі і поетичні, з підкреслено вираженою матеріальністю та ремісничою традиційністю, але не консервативні. Пршемислав Ласак у своїй творчості звертається до перфоменсів та інсталяцій. Його людські фігури, виконані у натуральну величину з шамоту або порцеляни, творять цілі композиції («Найманці», «Вона», «Надія» тощо). Кожна фігура в цих композиціях є самодостатнім твором мистецтва, що відрізняється одна від іншої за рахунок різноманітних ліпних елементів, кольорової гами, але всі разом, коли вони заповнюють весь виставковий простір, набувають неперевершеної монументальності і справляють на глядача величезне враження.

Молодою генерацією вроцлавських керамістів є Іоанна Тепер, Адам Абель, Мацей Касперський, Міхал Пущинський, Божена Захарчук та Дорота Ціховська. Це вже випускники кінця 90-х – яскраві, талановиті, амбітні митці, що знаходяться в постійному творчому пошуку, експериментують з технологією та новими формами в кераміці, новітніми способами її подачі.

Висновки. Вроцлавська школа кераміки – надзвичайно цікаве мистецьке явище, яке потребує детального вивчення та аналізу. З впевненістю можна сказати, що вроцлавська кераміка мала великий вплив на процеси розвитку мистецтва Польщі та формування мистецького середовища другої половини ХХ століття. Специфіка творчості вроцлавських художників-керамістів, полягає в тяжінні до експериментів і новаторства, які базуються на великих знаннях і розумінні технології та специфіки керамічних матеріалів, а також на досвіді практичної роботи. Особливої уваги заслуговує творчість молодого покоління керамістів, що впевнено беруть участь у найвідоміших світових виставках та перемагають у найпрестижніших конкурсах кераміки, демонструючи високий професіональний та творчий рівень.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямі поглибленого дослідження історичних етапів розвитку, основних засад формування творчої особистості на кафедрах художньої кераміки мистецьких академій Вроцлава і Львова, а також творчих здобутків кращих представників згаданих шкіл.

Література

1. Barbara Banoś. Proba Ognia. Wrocławskie szkło i cer.amica.// Sztuka i środowisko artystyczne we Wrocławiu 1946-2006. – Wrocław: ASP, 2006. - 235 с., іл.
2. Paweł Banoś. Współczesne polskie szkło i ceramka.- Warszawa: ARKADA, 1990. -207 с., іл.
3. Irena Huml. Polska sztuka stosowana XX wieku.- Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1978.
4. Irena Huml. Sztuka przedmiotu – przedmiot sztuki. -Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2003. -203 с., іл.
5. Irena Huml. Nowa Bolesławiecka tradycja. – Warszawa, 2004. -57с., іл.
6. Maria Jeżewska. Ceramka Polska XX wieku. – Wrocław: Wrocławska Drukarnia Naukowa, 1991. -115 с.
7. Maria Starzewska. Polska ceramika artystyczna pierwszej połowy XX wieku. - Wrocław: Wydawnictwo muzeum śląskiego,1952. -280 с., іл.
8. Ceramika i szkło polskie XX wieku. Katalog zbiorów. Muzeum Narodowe we Wrocławiu. – Wrocław: WMN, 2004.-184 с., іл.

Аннотация

Во второй половине XX в. большое значение на формирование художественной среды Польши оказало творчество художников-керамистов. Основным центром польской профессиональной керамики остается Вроцлав, где уже больше 60 лет существует Академия искусств с отделением художественной керамики и стекла, а ее выпускники с большим успехом представляют свои работы как в Польше так и за ее границами.

Ключевые слова: декоративная керамика, вроцлавская школа керамики, 1950-1990-е годы.

Annotation

The creative works of the ceramic artists influenced greatly on the formation of artist environment of Poland in the second half of the XX-th century. The main centre of the Polish professional ceramics is Wrocław where there has been the Art Academy with the Department of the Art Ceramics and Glass for more than 60 years. Its graduates to successfully represent their works both in Poland and abroad.

Keywords: decorative ceramics, the Wrocław ceramic school, 1950s – 1990s.